

LEPA VIDA - Koprodukcija SNG, SSG, Prešernovo gledališče iz Kranja

Drama hrepenenja in iskanja smisla

Marij Čuk

NOVA GORICA - Eden najbolj citiranih Cankarjevih stavkov v zvezi lepo Vido je naslednji: »Samo v sanjah, v tistem otroškem hrepenenju je resnica in življenje; in drugo vse je življenja ponesrečen poskus«. Zapisano v dobršni meri osvetljuje velik del Cankarjeve pisateljske estetsko-idejne naravnosti ne le v odnosu do lepe Vide, ki je po mnenju nekaterih celo slovenski nacionalni mit, ampak zadeva srž umetnosti velikega Vrhničana sploh, ali vsaj veliko vejo njegovega bogatega izpovednega drevesa. Ker pa smo na tem mestu v območju lepe Vide, natančneje pri drami, ki jo je Cankar zadnje napisal in pri njeni uprizoritvi na odru Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica (koproducenta sta še Prešernovo gledališče iz Kranja in Slovensko stalno gledališče v Trstu, kjer bo premiera v petek, 18. decembra), bo treba zožiti pogled na odsko ponudbo, čeprav se ne morem izogniti nekaterim sintetičnim informacijam o genezi Lepe Vide. Njen mit in simbolno podobo, kar je genialno upesnil že Prešeren, je Cankar nosil v sebi od vedno, od prvih verzov, do črtic, romana Nina, itd, vse do kompleksno strukturirane drame, ki je sodobniki niso dobro razumeli in sprejeli, saj se v njej prepletajo številni elementi, predvsem poteze simbolizma in nove romantike pa še sam Ivan Cankar je vsebino Lepe Vide nenehno spreminjal, drama mu je povzročala velike težave, dokončal jo je leta 1911 pri prijatelju Alojzu Kraigherju pri Sveti Trojici v Slovenskih goricah. Pisatelj je prve jasne zametke oblikoval že leto prej, takrat so bile nastopajoče osebe Kette, Murn, Govekar, Novljan, Francka iz romana Na klancu in Cankar sam, potem pa je vse skupaj spremenil in zgradil dramo, kakršno poznamo danes, to se pravi, da je lepa Vida lik, ki brezdomcem tik pred smrtjo pooseblja objekt hrepenenja.

Ampak kakšno je to hrepenenje? Je hrepenenje Resnica? So hrepenenje Morala, Etika, Solidarnost, celo Smrt? Je hrepenenje ženska, ki se izmika, ki odhaja in prihaja, ki se prepušča in zapušča, ki je kot hrepenenje, enkrat svetel simbol, drugič

deziluzija, je hrepenenje topla roka matere, njena nežna beseda, njena življenjska bližina? V Cankarjevi Lepi Vidi je vsega tega po malem, postreženo na simbolni, metaforični ravni, izraziteje pa se hrepenenje izlušči v podobah matere in Vide in v latentni prisotnosti smrti, kar spominja tudi na pisateljevo dekadentno obdobje. Po čem in kako lahko hrepenijo na smrt bolani ljudje (najbrž v ljubljanski cukrarni, azilu umirajočih pesnikov in nemaničev), bolni v duši, razočarani? Lahko res hrepenijo po ljubezni ali pa je ljubezen fatamorganska neoprejemljivost in resnično resnična hrepenenjska danost je le smrt? Smrt, sinteza hrepenenja, pomirjevalni duh, ki umiri človeka po življenjskih naporih in orgijah?

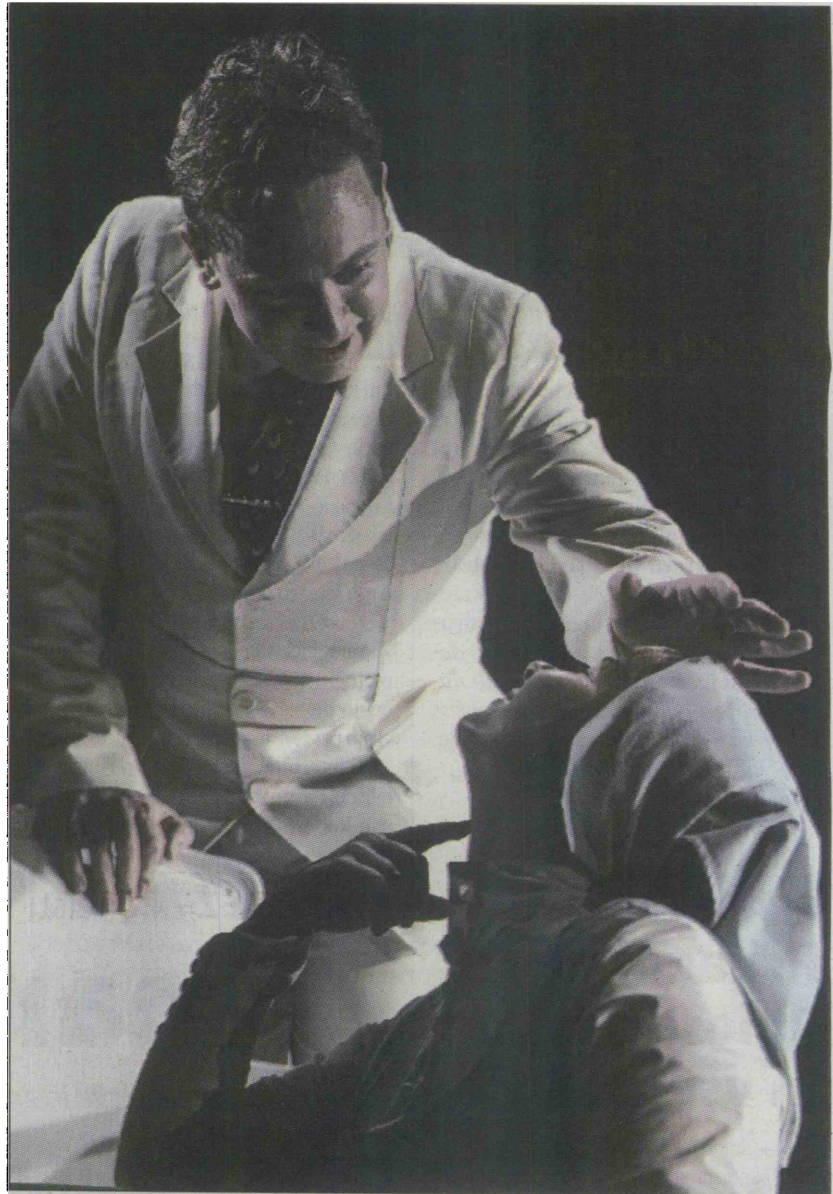
Pa vendar se koprodukcija uprizoritev treh gledališč za spoznanje odmika od teh molovskih vsebinskih tonov, ki jih poudarja še etnično prvobitna glasba skupine Foltin. Režiser Miha Nemec je ob dramaturškem branju Nejca Valentija gibalno povsem statično dramo razgibal z nenehnim premikanjem, celo tekom nastopajočih in njihovo morda odvečno akrobatiko (v prvem in tretjem dejanju), ki so s tem izražali svojo notranjo napetost pričakovanja Vide, bo prišla, ne bo prišla, bo prišlo to, po čemer hrepenimo, sanjamo, upamo? Največjo vitalnost izraža pri tem Dioniz, petnajstletni študent ki ga je Matija Rupel podajal z veliko telesno dinamiko in mladostniško neučakanostjo, z vitalizmom, ki je kontrapunktično deloval predvsem v razmerju z bolanim študentom Poljancem. Ta je v podobi Blaža Setnikarja prepričljivo poosebljal predvsem Cankarjevo uporno resignacijo, njegovo navezanost na mater (Dušanka Ristić), opravil močan in občuten psihološki zasuk od hrepenenjskega dvoma, da bo Vida sploh kdaj prišla, do hrepenenjskega prepričanja - smrti, ki ji ne more uiti in ki ga bo rešila muk. To mučno razpoloženje s svojimi sanjavimi blodnjami dopolnjuje zapiti pisar Mrva. Blaž Valič je s svojo glasovno modulacijo in intimno izpovedjo nekakšen glasnik oziroma komentator celotne predstave. Prvo in tretje dejanje se dogajata na scenskem prostoru (Niki Bo-

netti in Anamarija Čej), ki ga zaznamujejo kletke-sobice, strukture-labirinti in razgledni stolp, kar je v sozvočju z vsebinskim tlorisom drame in režiserjevo namero, da bolj kot hrepenenje izostri pričakovanje in čakanje na nekaj, kar se mora zgoditi, da osmisli življenje, na nekaj, ki prihaja od daleč. Gre za pričakovanje lepe Vide, ki jo Maja Nemec igra kot izmuzljivo žensko, popolnoma normalno bitje brez usodnejših potez, katerim bi bilo vredno zapasti, njena Vida je skorajda preudarno modra, v ničemer eterična, kar nas sili v pomisel, da sploh ne gre za magično vilinsko bitje in da je mogoče naše hrepenenje zabloda, saj ni v tej figuri nič sanjskega in božanskega. Potem ko vsi hrepenijo po njej, predvsem mladi Dioniz, se Vida odloči za mladega posestnika Dolinarja, s katerim odide. Ampak ta odhod je za oba, Dolinarja in Vido le kratka laž, saj Dolinar vanjo ni zaljubljen, Vida je zanj le hrepenenjski motiv, kateremu se, čeprav v mukah, odpove in se spet odloči za zaročenko Mileno.

Drugo dejanje, v katerem potekata predvsem dialoga Dolinar-Zdravnik in Dolinar-Milena, bi lahko naslovili Deziluzija ali Vračanje. Zdravnik (Aljoša Ternovšek) prepričuje Dolinarja (Luka Cimprič), naj se ozemlji, naj se resnično prepusti dionizičnim slastem in naj opusti onirično-apolinične skušnjave, naj se vrne v realni svet. Dolinar to uresniči in izlušči v pogovoru z zaročenko Mileno (Alida Bevk). Ta je najbolj svetel prizor v predstavi, najbolj natančno in umljivo konsekvantno izpeljan, Cimprič in Bevkova zagrata vrhunski dvogovor, po katerem se hrepenenjska zasanjenost umakne otipljivim življenjskim danostim, iluzija hrepenenjskega cilja prepusti prostor življenjskemu realizmu in Dolinarjevemu spoznanju, da za hrepenenje ne velja izgoreti. Prizor v interpretaciji obeh igralcev dosega pesniške strune in obenem psihološke ter miselne disonance, ki so zaledje vsakega človeka. Vida se nato odloči za Dioniza, kar je vesel svatbeni trenutek tudi zato, ker Dioniz ni zapadel hrepenenjskemu dvomu, Poljanca pa doleti usoda konca, po katerem je hrepenel. V Nem-

čevem projektu *Lepa Vida*, ki je integralno podana in v Cankarjevem jeziku, imajo opazno vlogo kostumi Bjanke Adžić Ursulov in pa tudi trio igralcev Primož Forte, Zvezdana Novaković in Tea Vidmar, ki poosebljajo nekakšen vokalno-mitološki komentar, so čudna ženska bitja ljudskega izročila. Starega delavca Damjana igra Borut Veselko.

Lepa Vida v režiji Mihe Nemca in ob sodelovanju treh slovenskih teatrov se zapisuje v gledališko izkušnjo kot poskus izstopa iz hiralniškega oprostora in uprizoritvene tradicije tega Cankarjevega močno problematičnega dela (v mislih imam tudi postavitvi Mete Hočevar v Trstu in Mileta Koruna v Celju). Mestoma zato predstava zaide v slepo ulico, v težavno iskanje rešitev izhodiščnih dramaturških nastavitvev. *Lepa Vida*, ki smo jo v četrtek (10. decembra) gledali v Novi Gorici, pa je vsekakor drzen poskus spopada s Cankarjevo dramo hrepenenja, vsebinsko in vizualno zaznamujoč.

Prizor iz predstave